

pöydän keskustelut”, jotka sitten yhdyntymisprosessin jatkuessa kitkettiin välittömästi poliittiselta näyttämöltä.

Tammikuussa 1990 DDR:n pääministeri Hans Modrow vieraili Neuvostoliitossa ja keskusteli Mihail Gorbatšovin kanssa. Palatessaan takaisin Berliiniin Modrow julisti: ”Saksa, yhteinen isänmaa!” Se merkitsi, että tie oli poliittisesti auki Saksan yhtenäisyydelle. Segertille tämä oli liikaa ja hän erosi puolueesta.

Yhdyntymisen jälkeinen kehitys ei ole tuottanut liittokansleri Helmut Kohlin lupaamia ”kukoistavia alueita”, vaan pikemminkin pysyvän pitkäaikaisen massatyöttömyyden. Vuosien 1990–1997 välisenä aikana DDR:n 9,7 miljoonasta työpaikasta hävisi 3,2 miljoonaa. Maataloudesta katosi jopa 75 % työpaikoista. Ensimmäisinä työttömiksi joutuivat naiset ja toiseksi vammaiset. Jos DDR:n aikana saattoi kuulla tunnuksen: ”Olen työlläinen – kuka on enemmän?”, niin vuoden 1990 jälkeen se oli muuntunut: ”Olen työlläinen – kuka on vähemmän?” Sivistyneistön osalta kehitys oli vielä karumpi. Humboldt-yliopistosta erotettiin vuosien

1989–1997 välisenä aikana eri perustein 83,6 % viranhaltijoista. DDR:n korkeakoululopettajista 82,6 % menetti yhdyntymisen jälkeen virkansa.

Itäisen Saksan kansalaisista 63 % vastasi vuonna 1990 myönteisesti väitteeseen, että ”DDR oli yritys oikeudenmukaisen yhteiskunnan luomiseksi”. Vuonna 1992 luku oli pudonnut 60 %:iin, mutta nousi 75 %:iin vuonna 1995. Segert toteaa yhdistyneen Saksan henkisestä ilmapiiristä: ”Museot ja koulukirjat ovat täynnä yksipuolisia historiankertomuksia. Olisi aika täydentää niitä ja siten korjata.”

Segert sanoo kirjansa lopussa, että hän on halunnut ”valaista DDR-sivistyneistön osaa aiemmasta poliittisesta kamppailusta maansa muuttamiseksi ja sen tappion syitä”. Teos ei ole systemaattinen analyysi DDR:n romahduksen syistä, mutta se tarjoaa kuitenkin erään mielenkiintoisen ja hyvin henkilökohtaisen näkökulman valtion viimeisiin ja yhdistyneen Saksan ensimmäisiin vuosiin.

Jouko Jokisalo

lissä ja myös siinä monipuolisessa materiaalissa, jota hän kirjassaan pyörittelee. Useat jutut ja satumukset ovat omakohtaisia ja monista muista voi päätellä, että ne ovat antaneet aihetta julkaisuun kolumneihin. Laurénilla ei ole minkään valtakunnan ennako-odotuksia kun hän syöksyy tapahtumasta toiseen tai uuteen ja outoon venäläisporukkaan juhlimaan: hän ihmettelee asioita silmät ymyrkäisinä ja juuri tuo ihmettely ja kysely tuottaa perusvenäläisiä avoimia vastauksia, uusia näkökulmia Venäjään.

Ehkä vieläkin tärkeämpi tekijä *Hulluja nuo venäläiset*-kirjan onnistumiseen katkeytyy siihen, että Laurénin ei tarvitse, ikänsäkään puolesta, selvittää suhdettaan Neuvostoliittoon vanhempien Venäjä-harrastajien tai tutkijoiden lailla. Hän on menneen painoalasta vapaa kirjoittaja ja kuin ihmeen kaupalla löytää venäläisyydestä ja nuorista ystävästään ne piirteet, jotka ovat ikuisia, käsittelemättömiä, muuttumattomia ja usein paradokseja. Ja kyllähän Venäjällä myös hurjaa muutosta eletään. Laurenin kanssa voisi väitellä vaikka siitä, millaisen myllerryksen kollektiivisuus ja ystävyys ovat läpikäyneet maan hajoamisen, privatisoinnin ja markkinatalouden vuosina.

Kommunalkan ovet eivät ihan aina aukene enää sen paremmin Pietarissa kuin Petroskoissa, ellei puhelimella ole tarkkaan sovittu illanvietosta tai vierailusta – ja kerrostaloasuntojen oviin on ilmestynyt teräslaattoja, mahtavia lukkosysteemejä ja ovisilmäkin. Eivätkä aivan kaikki venäläiset enää tiedä kuka on Rodion Raskolnikov eikä Ahmatovan, Jesenin tai Puškinin runoja lausuta ensi treffeillä. Tästä seikasta vakuutuin haastatellessani nuoria Gribojedovin kanavan ja Heinätorin tuntumassa viime kevään.

Mutta paljon pysyviä ilmiöitä löytyy yhä. Korkeakulttuurin harrastaminen ja esimerkiksi kir-

---

Venäjää voi järjelläkin ymmärtää...

Anna-Lena Laurén: *Hulluja nuo venäläiset. Tuokiokuvia Venäjältä*. Teos & Söderströms, Jyväskylä: Gummerus 2009, 185 s.

Yleisradion kirjeenvaihtajana Moskovassa vuodesta 2006 työskennellyt Anna-Lena Laurén (s.1976) on energinen uusi kasvo vakavasti otettavien Venäjä-harrastajien joukossa. Lyhyessä ajassa hän on opetellut kielen, hankkinut moskvalaisystäviä ja

päässyt muutenkin venäläisyyden juurille. *Hulluja nuo venäläiset* (alkuteos ruotsiksi: *De är inte kloka, de där ryssarna*, 2008) on enemmän kuin pintaraapaisu itänaapurin arkea ja juhlaa, vaikka sen sivuilla usein vilahtaa tiettyjä stereotyyppioita venäläisyydestä – esimerkiksi tyyliin ”Venäjällä naiset ovat naisia, miehet miehiä ja ystävyys ylittää kaiken”.

Laurénin ”Venäjä-analyysin” vahvuus on suorakaisessa, huumorin sävyttämässä kirjoitustyy-

jojen lukeminen kuuluvat pienin varauksin yhä vahvasti venäläisyyteen. Tämän Laurén tuo esiin useammassa yhteydessä. Kremlin näkökulmasta Venäjällä on aina pyritty vallan keskittämiseen, opposition tukahduttamiseen ja sananvapauden rajoituksiin. Samanaikaisesti ja paradoksaalisesti maassa, erityisesti kaupunkien kapakkakortteleissa ja periferiassa on silti vallinnut täysi anarkia, vaikka ideologiset anarkistit saivatkin kylmää kyytiä pian bolševikkien valtakauden alettua. Laurén sukkuloi anarkistisella Venäjällä kuin kala vedessä ja selvästi nauttii myös paradokseista.

Venäläiset juovat myös yhä iloisesti ja mielellään vodkaa, vaikka giniä ja viskiäkin olisi saatavilla. Juhlimistaito on tallella eivätkä pidot pääty ensimmäiseen valomerkkiin koskaan. Rasvaiset *zakuskat* ja muut herkut lienevät pelastaneet monen juopottelijan hengenkin, koska venäläinen ei mieluusti juo ilman huikkapalaa. Mutta kyllä juomiskulttuurisakin on muutoksia näkyvillä. Nuoremmalta väeltä olutta kuulu jo reippaasti ja drinkkilasit kilisevät monen hienostonaisen hyppysissä.

Venäjä on mitä suurimmassa määrin todellisten vastakohtien maa. Kymmenmetriset automo-

biilit kускаavat iloisia juhlijoita pitkin valtakatuja, joiden varsilla asunnottomat *bomžit* kaivelevat roskiksia, aivan Nevskin tuntumassa – eikä kukaan tätä seikkaa suuremmin ihmettele. Samaa näkee muuallakin ja kun venäläiset alkavat tottua ilmiöön, he ”eurooppalaistuvat” sairaan globaalilla tavalla. Välinpitämättömyys, oman egon ylikorostus ja ankara kilpailu töissä ja harrastuksissa lisääntyä ja määrittää nousevan keskiluokan arvoja. Valitettavasti Venäjän maaseutu uinuu kuitenkin aivan toisessa todellisuudessa kuin Moskova. Suurkaupungin ja maaseudun hirvittävä kuilu ei ole Laurénin aiheisiin kunnolla mahtunut, mutta se olisikin jo ihan oman kirjansa aihe.

Silti *Hulluja nuo venäläiset* todistaa hyvin, että uuttakin Venäjää voi ymmärtää järjellä, jos haluaa. Venäläiset myytit, venäläinen sielu ja se kuuluisa Venäjän ideakin ovat kaikki selitettävissä. Mutta yksi asia, mitä Laurén painottaa on taatusti totta: ”Venäjä ei ole kuten me. Venäjästä ei koskaan tule meidän kaltaistamme. Ja jos yritämme ymmärtää Venäjää pelkästään omasta länsimaisesta näkökulmastamme, emme pääse puusta pitkälle”.

Pentti Stranius

Asiantuntevasti Venäjästä

Anders Åslund & Andrew Kuchins: *The Russia Balance Sheet*. Washington, D.C.: Peterson Institute for International Economics, Center for Strategic and International Studies, 2009.

Tunnettujen Venäjän ja itäisen Euroopan tutkijoiden Åslundin ja Kuchinsin tutkimus on nimensä mukaisesti ajankohtaistettu katsaus Putinin ja Medvedevin Venäjään. Useiden muiden tutki-

joiden tavoin kirjoittajat näkevät neuvostoajan olevan sovitettavissa Venäjän pitkäaikaiseen kehitysmalliin: uskonnon korvasi ideologia, turvallisuustarve korostui entisestään ideologisen vastakkainasettelun vuoksi ja suurvaltapyrkimykset olivat maailmanlaajuiset. Yhteisenä piirteenä olisi voitu korostaa myös poliittisen ja taloudellisen vallan kietoutumista yhteen sosialismis- ja ja nyky-Venäjäällä, tosin sillä

olennaisella erolla, että yksityistä omistusta ei Neuvostoliitossa ollut.

Gorbatšovia arvostetaan, sillä hän näki ja pyrki ratkaisemaan joustavalla tavalla Venäjän sisäiset ongelmat ja ulkopolitiikan suuret kysymykset Saksojen yhdistymisestä sosialistisen leirin hajoamiseen. Ehkä jälkiviisautta on kuitenkin toteamus siitä, että Gorbatšov olisi voinut pelata korttinsa toisella tavalla. Varmastikin olisi, mutta on pidettävä mielessä hänen loppuun saakka säilynyt peruslähtökohtansa järjestelmän säilyttämisen tarpeesta. Hän yritti korjata sellaista, jota ei voitu korjata. Olisiko ympyrän neliöiminen tässä ollut jollakin tapaa mahdollinen?

Kirjoittajat näkevät Jeltsinin reformit Venäjän historian päättäväisimpänä yhteiskunnan muutoksena tuhanteen vuoteen. Venäjän muuttuminen ”tavalliseksi” kansallisvaltioksi, poliittisen pluralismin hyväksyminen, talouden vapauttaminen ja markkinatalouden perusteiden rakentaminen saavat perinteiset käsittelynsä.

Jeltsinin aikaa seurannut kehitys putinilaiseen suuntaan saa yksityiskohtaisen erittelyn. Tätä aikaa on nimetty vaihtelevasti patrimonialiseksi autoritarismiksi, valtiobyrokraattiseksi korporativismiksi tai sekurokraziaksi. Sen tunnusmerkkejä olivat vallan uudelleenkeskittäminen Moskovaan, alkaneen kansalaisyhteiskuntakehityksen pysäyttäminen, lehdistönvapauden rajoittaminen ja taloudessa Jeltsinin aikana suuria omaisuuksia haltuunsa saaneiden ja maan taloutta faktisesti pyörittäneiden oligarkkien vähittäinen pakottaminen lojalisuuteen ”hallitsijaa” kohtaan.

Demokraattinen uudistaja Jeltsin kaivoi itse hautaa uudistuksilleen turvautumalla oligarkkien tukeen uudelleenvalinnassaan presidentiksi vuonna 1996. Yhdyn tässä kirjoittajien päätelmään